

[Nummer 11]

De oude dekenij Torhout na de overgave van Oostende 1606

Het bisdom Brugge, in 1560 opgericht, verkeerde bij het begin van de 17^e eeuw in een benarde toestand. De zes jaren Calvinistisch bewind (1578-84) hadden hier, zoals in de andere Vlaamse bisdommen, veel schade aan de kerkelijke instellingen toegebracht. Geen van de nieuwe bisdommen werd echter, na de Spaanse herovering, in zijn herstel zo lang en onbarmhartig gestuit als het bisdom Brugge dat alsdan bestond uit acht dekenijen: Brugge, Aardenburg, Damme, Torhout, Roeselare, Gistel, Oudenburg en Sluis. Het bestuur van Alexander Farnese en zijn opvolgers was een ramp voor onze gewesten. De jaren 1584-1598 behoren tot de somberste uit de geschiedenis van ons Westvlaamse platteland. De vrijbuiters van de vestingen Oostende en Sluis waren hier heer en meester; zelden heeft stroperij en vrijbuitery in onze gewesten zo'n vrij en onbeteugeld spel gehad als onder Farnese, Fuentès en Mansfeld. Onze dorpen waren ontvolkt, de landerijen voor een groot deel verlaten, dijken en wateringten aan hun lot overgelaten, totdat de Aartshertogen eindelijk met het beleg en

de ‘reductie’ van Oostende de redding brachten. Doch ook na 1604, en zelfs na het Bestand van 1609, is de kerkelijke herstelling op het platteland maar traagzaam vooruitgegaan.

De deken van Torhout, Dionysius Christoffer, de latere bisschop van Brugge,⁽¹⁾ zal nog in 1616 getuigen dat er, van de honderd parochiekerken van het bisdom, een twintigtal geheel vervallen en verlaten zijn; vijftig andere zijn ten dele onder strodak en men heeft er de dienst hernomen; alleen een twaalfstal kerken waren onbeschadigd gebleven. Veel parochiën op het platteland hebben nog geen eigen bedienaar,⁽²⁾ er zijn immers geen priesters te vinden voor die parochiën zonder inkomen, en het Brugse seminarie zelf heeft met veel moeilijkheden te worstelen.

Tien jaar vroeger, in 1606, schreef de ijverige Dionysius Christoffer, alsdan reeds deken van Torhout, de twee volgende brieven die we vonden op het Rijksarchief te Brugge (fonds Kerkarchief, nr 201) en die de toestand in de dekenij nader toelichten.⁽³⁾

De dekenij Torhout omvatte alsdan 17 parochiën: Aartrijke, Bovekerke, Ernegem, Handzame, Ichtogem, Koekelare, Kortemark, Lichtervelde, Poeke, Ruddervoorde, Torhout, Vladslo, Werken, Wingene, Zarren, Zedelgem en Zwevezele.

De eerste brief werd gericht aan de kerk en dismeesters van acht parochiën en vraagt hun de kerk-

- (1) Dionysius Christophori, geb. te Antwerpen ca. 1570, was in 1598-99 deken van Turnhout geweest. Hij was kanunnik van Sint-Donaas; scholaster van het kapittel (1607); president van het Seminarie (1611); bisschop van Brugge (1623-29).
- (2) Een monnik van Eversam, Ludovicus Ryffelaert, bediende in 1600-1608 de parochiën Werken, Handzame en Kortemark; na hem was Walerand Lefebvre, uit het bisdom Boulogne, pastoor van Werken en tegelijk van Bovekerke. Ook in de naburige dekenij Gistel zien we in 1606 Noël Legrand als pastor van Zevekote en Zande.
- (3) In de dekenijen Cistel (met 17 parochiën) en Oudenburg (met 18 parochiën) was de toestand even benard.

rekening in orde te brengen, de ligger van kerk- en disgoed in het ordinariaat voor te leggen samen met een inventaris van paramenten, juwelen en meubelen.

De tweede brief werd gericht aan de schepenen en gemeente van zeven parochiën die geen pastoor hebben: de deken vraagt hun dat zij met een of meer buurparochiën overleg zouden plegen om te voorzien in het onderhoud van een pastoor, die dan twee of drie parochiën zou bedienen.

De beide brieven zijn gedateerd: 16 December 1606. Zij wijzen eens te meer op de grote ijver van de dertigjarige deken, die op het Mechels Concilie van 1607 een voorname rol zou spelen. Als afgevaardigde van het Concilie reisde hij in 1607 naar Rome waar hij terzelfdertijd in naam van zijn bisschop, Mgr de Rodoan, het rapport van het bisdom Brugge voorlegde.⁽¹⁾ De beide brieven behoren tot de voorbereiding van het diocesaan rapport van 1607, dat grotendeels het werk van deken Christoffer geweest is.

De stukken zijn gelijktijdige kopieën van de omzendbrief; in de tweede brief wordt de ondertekening niet herhaald.

Er moeten nog meer documenten betreffende het Houtland uit deze beroerde tijden bestaan, o.m. een brief die handelt over vluchtelingen van Ichtegem te Diksmuide. Kan iemand ons daarover enige inlichtingen bezorgen?

Ichtegem

L. VANHEULE

Brieven van D. Christoffer, deken van Torhout.

1. *Brief aan de Kerk- en Dismeesters van acht parochiën.*

16 December 1606.

Pax Christi. - Magistris fabricae et mensae pauperum ecclesiarum parochialium in Zaerne, Werckene, Bovekercke, Coeckelaere, Eerneghem, Ichteghem, Aertrijcke, Zedelghem.

Voirsinnighe en beminde vrienden.

Desen sal dienen in den eersten om ul. te vermaenen, dat

(1) J. Pacquay. Les rapports diocésains de la province eccl. de Malines, blz. 69, 84 (Tongeren, 1930).

ghe de rekenynghe van de kercke en den dische ghereet sult maecken tusschen ert (?) en den vijftthienden van de maent Sprockel, want wij hopen dat ghe teghen alsdan gheleghen sal wesen om de selve te connen (commen?) hooren.

Ten tweeden, soo sullen ons metten eersten oversenden oft liever selver overbrengen den leghere van de goederen van de kercke en de dischen specificerende daer by de renten, thienden, huisen op die voorseijde kercke en den disch soudent moghen toecommen. Daerenboven oock en wilt nyet laeten met eene over te brenghen den inventaris van de ornamenten, juweelen, en alle de andere meubelen van de kercke, die onder Ul. oft iemandt anders bewaernisse rusten oft haer andersins toebehooren. En hier mede vaert wel in den heer, en wilt mede sorghe draghen voor alle tghene de voorsejde kercke en den aermen enichsins aengaet, ghelyck ul. dat bevolen en toebetrouwt is en ghelyck ghe tselve voor Godt en voor ons begheyt te verantwoorden.

In Brugghe den 16 December 1606.

U allen vrienden en dienaren in Christo.

D. Christoffer,
Deken van Torout.

2. Brief aan de Schepenen en Gemeenten van zeven parochiën. 16 December 1606.

Scabinis et communitati parochiarum de Zaerne, Bovekercke, Coeckelaere, Eerneghem, Ichteghem, Aertrijcke, Zedelghem.

Pax Christi. Voirsinnighe en discrete heeren en lieden.

Wij hebben verstaen als dat ghijlieden teghenwoerdelyck gheenen pastoor en hebt waer in dat wy nyet gherust noch wel te vreden en syn, welwetende dat ghe syt sonder den heer en bewaerder van u sielen, die oversulcke staen in groot peryckel van verloren te gaen. En daerom, alsoo wy uyt crachte van onse commissie schuldich syn toesicht te nemen en sorghe te draghen voor Ul. welvaeren ende salicheyt, goed ist dat wy voor ons ghenomen hebben nyet te ghedooghen dat ghe langher sonder pastoor sult wesen, en daerom vermanen wy ul. met desen dat ghe sult alle neersticheyt doen om mette eerste van iemandt vorsien te worden.

Ipst dat saecke dat de prochie de middelen nyet en heeft om eene pastoor op haer eyghen handt te onderhouden, soo suldy maecken te accorderen met een, oft oock twee ist noodtelijck, vande naestligghende prochie op dat ghe te samen soo

veel mocht opbrengen daer eene pastoor hem eerlyck mede sal kunnen onderhouden, van de welcke ghylieden mocht te samen oft by ghebeurte over ander weke ghedient worden. En om dat wy aen ul. in tghene voorseyt is alle bystaencheyt en behulpsaemheyt begheren te toonen, soo ist, dat wy op ul. versoecken, dat ghe ons sult van met de eerste gheleghenthey sult commen spreken, en met eene de middelen te kennen gheven die ghe tot onderhoudt van den pastoor sult kunnen opbrengen, op dat wy ul. ten beste moghen raeden en helpen naer de gheleghenthey van de saecke.

En wy scryven den selven tenuer van desen brief aen de prochie die ul. aldernaest ghelegghen syn en gheene pastoor en hebben, opdat de selve oyck ghewaerschoudt synde van onse intentie, soudent oyck hun devoir doen om van vorsien te worden. Alsoo dat indien ghylieden oft de voorseyde prochie de middelen nyet en heeft om elck besonder eene pastoor te onderhouden, soo suldy nu vryelyck met malcanderen moghen spreken, en sien eenichsins onder den anderen te over(een)comen.

Vaert wel inden heer en wilt de saecke ter herte nemen, toonende, ghelyck ghe schuldich syt te doene, dat ghe sorghe draeght voor u eere en principalyck voor u salicheyt, voor de welcke wy daghelyckx bidden den oppersten heer onder wiens bewaernisse wy ul. altesaemen bevelen.

Uyt Brugghe den 16 decemb. 1606.

U alle vriendt en dienaer in Christo

.....

Voirsinnighe en discrete schepenen en ghemeente der prochie.....

Verkoop van zwart goed. (Het getal drie.)

Bastiaan Plezier had keure van een schone doeninge te kopen, maar 't was oud kerkegoed dat vroeger eigendom was van Sint-Gilles. De doeninge was al twee keren verkocht geweest en d'eigenaars hadden er alle twee slecht bij gevaren; ze waren uitgeschud.

Bastiaan ging een keer om raad naar de pastor en deze zei: 'Zij gerust Bastiaan, ge moogt die hofstee stout en boud kopen, 't is immers *de derde keer* dat ze verkocht wordt'.

Dudzele.

A.M.